

บทที่ 1

บทนำ

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

คำว่า Genre (ออกเสียงว่า ฉอง-เรอ) มาจากภาษาฝรั่งเศส โดยเป็นคำที่ใช้ในการแบ่งแยกผลงานทางวัฒนธรรม คนทั่วไปมักจะคุ้นเคยกับการใช้คำว่า Genre ในการแบ่งภาพยนตร์ออกเป็นกลุ่มเป็นพวกหรือเป็นแนวต่าง ๆ กัน เช่น ภาพยนตร์ตะวันตก ภาพยนตร์เขย่าขวัญ ภาพยนตร์ตื่นเต้นผจญภัย ภาพยนตร์ตลก ภาพยนตร์อาชญากรรม เป็นต้น แต่อันที่จริงแล้ว คำ ๆ นี้มีประวัติความเป็นมาอันยาวนานก่อนที่จะถูกนำมาใช้ในแวดวงภาพยนตร์เสียอีก ทั้งนี้เพราะมีปรากฏอยู่ในตำราชื่อ Poetics ของ Aristotle ปราชญ์ชาวกรีกยุคโบราณนั้นเลยทีเดียว โดยใช้เป็นคำที่แบ่งกลุ่มหรือประเภทของงานวรรณกรรมซึ่งเป็นประโยชน์แก่การวิจารณ์วรรณกรรมต่อ ๆ มา (Gehring, 1988)

McQuail (1994) ได้ให้นิยามของคำว่า Genre เอาไว้ว่า หมายถึง รูปแบบของเนื้อหาที่มีลักษณะดังต่อไปนี้ 1) มีลักษณะเฉพาะตัวซึ่งเป็นที่จดจำกันได้ระหว่างผู้ผลิตกับผู้รับสาร 2) ถูกกำหนดขึ้นจากหน้าที่ รูปแบบ และเนื้อหา 3) เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นมานาน มีธรรมเนียมแบบแผน (Conventions) ที่แพร่หลายเป็นที่คุ้นเคยและมีแนวโน้มที่จะรักษารูปแบบทางวัฒนธรรมที่มีมาแต่เดิมเอาไว้แม้ว่าอาจจะมีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาเกิดขึ้นภายในกรอบเดิมบ้างก็ตาม 4) เป็นสิ่งที่ดำเนินไปตามโครงสร้างที่สามารถคาดเดาได้ของการเล่าเรื่องและการลำดับเหตุการณ์และแม้มีความแตกต่างหลากหลายไปบ้างแต่ก็อยู่ภายในแก่นเรื่องที่เป็นพื้นฐาน

เมื่อมีการนำคำว่า Genre มาใช้ในการศึกษาและการวิจารณ์ภาพยนตร์ จะมีความหมายถึงการแบ่งภาพยนตร์ออกเป็นกลุ่ม ๆ โดยที่แต่ละกลุ่มมีแก่นเรื่อง และ/หรือ พุทธิถึงสิ่งที่คล้าย ๆ กัน ซึ่งในที่นี้ เราอาจจะให้ความหมายของคำว่า Genre ในภาษาไทยได้ว่าใกล้เคียงกับคำว่า "แนว" นั่นเอง ซึ่งการแบ่งภาพยนตร์ออกเป็นแนวต่าง ๆ นี้ นับว่าเป็นการสร้างคุณภาพการให้กับวงการภาพยนตร์และผู้ที่เกี่ยวข้องกับวงการนี้เป็นอย่างมากไม่ว่าจะเป็นตัวผู้รับสาร ผู้ผลิต และนักวิชาการต่าง ๆ

ในส่วนของผู้รับสารหรือผู้ชมภาพยนตร์นั้น การแบ่งแนวของภาพยนตร์จะช่วยให้มองเห็นถึงมุมมองลึกซึ้งที่เป็นส่วนตัวของปัจเจกบุคคลได้ ทั้งนี้ มาจากการตอบคำถามที่ว่าท่านสนใจ

ภาพยนตร์ในแนวใดเป็นพิเศษ เพราะเหตุใด และสาระสำคัญในภาพยนตร์ในแนวนั้นคืออะไร การแบ่งแนวของภาพยนตร์ยังเท่ากับช่วยจัดระบบแยกภาพยนตร์จำนวนมากมามหาศาลออกเป็นกลุ่มที่มีขนาดเล็กลงและง่ายสำหรับผู้ชมที่จะเลือกชมได้สะดวกยิ่งขึ้น ทั้งนี้ เพราะการแบ่งแนวของภาพยนตร์นี้ตั้งอยู่บนพื้นฐานของสิ่งที่ผู้ชมต่างก็รู้จักคุ้นเคยมาแล้วเป็นอย่างดีจนสามารถจะพัฒนาความคาดหวัง (Expectation) ที่เฉพาะเจาะจงบางอย่างต่อภาพยนตร์บางเรื่องหรือบางแนวได้ เช่น ความคาดหวังจากการชมภาพยนตร์ตะวันตกว่า จะต้องมีการเอคควอลปิ้งกับซูร่ายฉากการขี่ม้าไล่ล่ากัน หรือแม้แต่ลักษณะการแต่งกายที่เป็นแบบฉบับเฉพาะของตัวละคร เป็นต้น ซึ่งลักษณะต่าง ๆ เหล่านี้จะเป็นที่รู้จักดีในหมู่ผู้ชม โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ชมที่เป็นชาวอเมริกัน นอกจากนี้ Gehring (1988) ได้กล่าวว่า การแบ่งแนวของภาพยนตร์นี้มีประโยชน์ในการตรวจสอบจากผู้ชมระหว่างการชมภาพยนตร์ เพราะเป็นเสมือนแนวทางที่จะบอกให้ผู้ชมทราบว่าจะสามารถคาดหวังสิ่งใดได้บ้างจากภาพยนตร์เรื่องนั้น ๆ และยังเป็นการแนะแนวทางในการชื่นชมองค์ประกอบสำคัญเฉพาะอย่างในภาพยนตร์แต่ละแนวได้ดียิ่งขึ้น

Tudor (1976) มองว่า การแบ่งแนวของภาพยนตร์ก็เหมือนเป็นการแสดงประชามติทางด้านวัฒนธรรม (Cultural Consensus) อย่างหนึ่ง ทั้งนี้เพราะเกิดจากการที่คนส่วนมากในสังคมเดียวกันมีความเชื่อร่วมกันและเห็นพ้องต้องกันว่าเป็นไปตามนั้น เมื่อเรามีความเห็นความเชื่อเกี่ยวกับภาพยนตร์ในแต่ละแนวไปในทิศทางเดียวกันก็จะเกิดการพัฒนาความคาดหวังบางอย่างที่จะได้รับการชมภาพยนตร์ในแนวนั้น ดังนั้น ทำให้เกิดความสามรถในการแยกแยะความแตกต่างระหว่างภาพยนตร์แนวต่าง ๆ ที่สร้างขึ้นจากชุดของธรรมเนียมแบบแผน (Conventions) เฉพาะของตัวเอง อย่างเช่น ความแตกต่างระหว่างภาพยนตร์ตะวันตก ภาพยนตร์เขย่าขวัญ ภาพยนตร์วิทยาศาสตร์ การแยกแยะความแตกต่างนี้จะเข้าไปในลักษณะเดียวกันในหมู่ผู้ชมร่วมวัฒนธรรม การที่จะพูดถึงภาพยนตร์เรื่องหนึ่งว่าอยู่ในแนว "ตะวันตก" ก็แสดงให้เห็นว่าภาพยนตร์เรื่องนั้นมีคุณสมบัติบางอย่างร่วมกับภาพยนตร์เรื่องอื่นที่ถูกจัดอยู่ในแนว "ตะวันตก" เหมือนกัน โดยจะมีชุดของแบบแผนกฎเกณฑ์ (Traditions) แบบหนึ่ง เช่น มีแก่นเรื่องหลักเกี่ยวกับการแก้แค้น มีการยิงต่อสู้กัน มีการใส่ชุดขาว/ดำให้สอดคล้องกับลักษณะดี/เลวของตัวละคร ลักษณะการแต่งกายบางอย่าง ฯลฯ สิ่งต่าง ๆ ที่ปรากฏในภาพยนตร์แนวนี้จะทำให้เกิดการจดจำอย่างแพร่หลายในบรรดาผู้ชม

ในส่วนของผู้ผลิตงานทางวัฒนธรรม ซึ่งในที่นี้ได้แก่ ผู้สร้างภาพยนตร์นั้นก็ได้รับประโยชน์จากการแบ่งแนวของภาพยนตร์ด้วยเช่นกัน ดังที่ McQuail (1994) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการแบ่ง Genre ของผลงานทางด้านสื่อสารมวลชนว่าเป็นเครื่องมือสำคัญที่ทำให้สื่อมวลชนแขนงใด ๆ สามารถผลิตผลงานออกมาสม่ำเสมอคงที่อย่างมีประสิทธิภาพ และยังเป็นตัว

เชื่อมโยงระหว่างการผลิตงานทางด้านสื่อสารมวลชนกับความคาดหวังของลูกค้าซึ่งก็คือผู้รับสาร สื่อมวลชนนั่นเอง กล่าวคือ การผลิตผลงานตามแนวทางของ Genre ที่มีมาก่อนจะทำให้ผลงานที่ผลิตออกมามีความสอดคล้องต้องตามสิ่งที่ผู้รับสารคาดหวังว่าจะได้รับการเลือกรับสารนั้น โดยสรุปแล้ว การแบ่ง Genre ของผลงานในทัศนะของ McQuail มีส่วนอย่างมากในการกำหนดเนื้อหาที่จะนำเสนอตนเอง

จากที่กล่าวมา จะเห็นได้ว่า การแบ่งแนวของภาพยนตร์ออกเป็นแนวต่าง ๆ นั้น ล้วนแต่เป็นการแสดงนัยยะบางอย่างที่เกี่ยวข้องกับผู้ชมภาพยนตร์ ซึ่งก็คือ การชี้ให้เห็นถึงปฏิกิริยาตอบสนองของผู้ชมที่มีต่อภาพยนตร์ในแนวใดแนวหนึ่ง โดยดูจากการแสดงความคาดหวังในบางสิ่งบางอย่างของผู้ชม และยังเป็นการให้หลักประกันความมั่นใจว่าจะได้ชมภาพยนตร์แบบที่ต้องการเพราะสามารถตอบสนองความคาดหวังบางอย่างของตัวผู้ชมและคุ้มค่ากับเงินที่ต้องเสียไป

สำหรับบรรดานักวิชาการและนักวิจารณ์ภาพยนตร์ นอกจากการแบ่งแนวของภาพยนตร์ เป็นการช่วยให้เกิดมุมมองที่เป็นระบบระเบียบต่อผลงานที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้นแล้ว ยังมีความจำเป็นในแง่ที่เป็นการจัดระบบที่ทำให้ง่ายต่อการศึกษาและสะดวกต่อการวิจารณ์ภาพยนตร์มากยิ่งขึ้น เนื่องจากการแบ่งแนวของภาพยนตร์จะทำให้สามารถมองเห็นแนวทางหรือเกณฑ์ในการพิจารณาองค์ประกอบที่เป็นมาตรฐานและมีลักษณะเฉพาะสำหรับภาพยนตร์ในแนวใดแนวหนึ่ง ทั้งนี้ การวิจารณ์โดยพิจารณาตามแนวของภาพยนตร์เป็นกิจกรรมที่สร้างขึ้นเพื่อตรวจสอบการเลือกสรรภาพยนตร์หลาย ๆ เรื่องที่มีองค์ประกอบบางอย่างร่วมกันเพื่อจะดูว่าองค์ประกอบเหล่านั้นมีความสำคัญและมีบทบาทต่อการแบ่งภาพยนตร์ออกเป็นกลุ่มที่สัมพันธ์เกี่ยวข้องกันหรือไม่ และจะทำให้ทราบว่า องค์ประกอบต่าง ๆ นั้นจะช่วยบ่งชี้ถึงโครงสร้างพื้นฐานของภาพยนตร์แต่ละเรื่องในแนวเดียวกันได้หรือไม่ ผลที่จะเกิดขึ้นก็คือ ทำให้เกิดความเข้าใจในภาพยนตร์ต่าง ๆ ในแนวเดียวกันได้ดียิ่งขึ้นและเป็นการเปิดเผยแง่มุมบางอย่างที่อาจไม่ชัดเจนหรือถูกละเลยไปเมื่อแยกดูภาพยนตร์เป็นเรื่อง ๆ ท้ายที่สุด ก็จะนำมาซึ่งความเข้าใจอย่างถ่องแท้และเที่ยงตรงมากขึ้นต่อภาพยนตร์แต่ละเรื่องและต่อกระบวนการผลิต

นับตั้งแต่ภาพยนตร์ได้ถือกำเนิดขึ้นมาครั้งแรกเมื่อปี ค.ศ. 1895 ที่ประเทศฝรั่งเศส จวบจนถึงปัจจุบัน มีภาพยนตร์เกิดขึ้นจำนวนมากมายับไม่ถ้วน โดยเฉพาะหลังจากที่เกิดภาพยนตร์ที่มีเสียงขึ้นมาแทนภาพยนตร์ยุคเงียบ ในบางยุคสมัยมีภาพยนตร์ประเภทใหม่ ๆ เกิดขึ้นมากมาย Monaco (1979) ได้ให้ตัวอย่างของวงการภาพยนตร์ในอเมริกา โดยกล่าวว่า เฉพาะช่วงทศวรรษที่ 60 ซึ่งเป็นช่วงที่อุตสาหกรรมภาพยนตร์ภาพยนตร์เริ่มฟื้นตัว แนวของภาพยนตร์มีอัตราการขยาย

ตัวเพิ่มขึ้นอย่างมาก เกิดภาพยนตร์ตลก ภาพยนตร์เพลง ภาพยนตร์สายลับ (Spy Film) ซึ่งพัฒนามาจากภาพยนตร์แนวสืบสวน (Detective Film) ภาพยนตร์คู่หู (The Buddy Film) ฯลฯ

นักทฤษฎีทางภาพยนตร์หลายคนพยายามจัดแบ่งภาพยนตร์จำนวนมากมายออกเป็นแนวต่าง ๆ เพื่อให้มีระบบระเบียบง่ายต่อการศึกษา อย่างไรก็ตาม พบว่า การแบ่งแนวของภาพยนตร์ในหมู่นักทฤษฎีมีความหลากหลายแตกต่างกันออกไปตามเกณฑ์และตามวัตถุประสงค์ในการศึกษาของแต่ละคน และในบางครั้งก็อาจมีการจัดแบ่งแนวในลักษณะที่ซ้ำซ้อนเหลื่อมล้ำกันไปบ้าง ใน Hollywood Genres ของ Schatz และ Film Genre : Theory and Criticism ของ Grant มีการกำหนดภาพยนตร์ออกเป็น 6 แนว ส่วนใน American Film Genres ของ Kaminsky ก็จำกัดการศึกษาอยู่ที่ภาพยนตร์จำนวน 8 แนว และใน Handbook of American Film Genres ซึ่งเรียบเรียงโดย Gehring ได้มีการศึกษาภาพยนตร์จำนวนถึง 19 แนว โดยได้เพิ่มเติมรายละเอียดในส่วนของภาพยนตร์ตลก และยังเพิ่มภาพยนตร์ในแนวที่ไม่ยึดติดกับธรรมเนียมแบบแผนดั้งเดิม (Nontraditional Genres) อย่างภาพยนตร์สะท้อนปัญหา ภาพยนตร์แนวอาร์ต ภาพยนตร์อัตชีวประวัติบุคคล มาไว้ในการศึกษาด้วย

ในระยะเวลาหลายทศวรรษที่ผ่านมา จะเห็นได้ว่า ภาพยนตร์ส่วนใหญ่โดยเฉพาะภาพยนตร์ที่มาจาก Hollywood ซึ่งเป็นตลาดภาพยนตร์ที่ใหญ่ที่สุดในโลกนั้น มีลักษณะที่เรียกว่า Genre Film กล่าวคือ ภาพยนตร์ที่สร้างขึ้นโดยอาศัยธรรมเนียมแบบแผนและโครงสร้างพื้นฐานของแนวที่มีอยู่และเคยประสบความสำเร็จมาแล้ว ซึ่งแม้ว่าอาจจะมีการดัดแปลง ปรับปรุงหรือพัฒนาอะไรใหม่ ๆ ใส่เข้าไปบ้างแต่โดยพื้นฐานแล้วก็ยังเป็นการเปลี่ยนแปลงอยู่ภายในกรอบหรือโครงเดิม ๆ ที่ผู้ชมยังรู้จักและจำได้

อย่างไรก็ตาม ปรากฏการณ์ของประเภทหรือรูปแบบภาพยนตร์แนวใหม่ก็เชื่อว่าจะไม่หายไปเสียทีเดียว ในท่ามกลางกระแสหลักของภาพยนตร์ที่สร้างตามแนวทางและแบบแผนเดิม ๆ ที่ปฏิบัติกันมานาน ก็ยังพอมีกระแสความเคลื่อนไหวของภาพยนตร์ที่มีรูปแบบที่แตกต่างไปเกิดขึ้นให้เห็นอยู่บ้างแม้ว่าจะยังไม่เป็นที่แพร่หลายเท่าใดนัก ในช่วงระยะเวลา 10-15 ปีที่ผ่านมา ได้มีภาพยนตร์จำนวนหนึ่งที่สร้างสรรค์วิธีการสื่อความหมายบนแผ่นฟิล์มโดยอาศัยชุดของแบบแผนกฎเกณฑ์เฉพาะตัวบางอย่างซึ่งค่อนข้างจะแปลกใหม่อยู่มาก ภาพยนตร์ดังกล่าวมีการหยิบยกเอาเรื่องของอาหารการกินซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของมนุษย์ในสังคมมาใช้ในการสื่อความหมายให้กับเนื้อเรื่องหรือใช้เป็นองค์ประกอบสำคัญในการพัฒนาของเนื้อเรื่อง โดยอาหารในที่นี้หมายความรวมไปถึงตัวอาหารโดยตรงและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับอาหาร ไม่ว่าจะเป็นการปรุง การกิน หรือ การซื้อขายอาหาร มาเป็นตัวสื่อความหมาย (Motif) หลักในเรื่อง ซึ่งในส่วน

ของการสื่อความหมายนั้น แน่แน่นอนว่า ถ้าผู้สร้างและผู้ชมอยู่ในบริบททางสังคมและวัฒนธรรมเดียวกันด้วยแล้ว การสื่อสารความหมายโดยผ่านอาหารซึ่งถือเป็นผลิตผลทางด้านวัฒนธรรมและเป็นช่องทางการสื่อสารทางสังคมรูปแบบหนึ่งก็จะยิ่งเป็นการง่ายมากขึ้น ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้คัดเลือกภาพยนตร์จำนวน 9 เรื่องซึ่งจัดว่าเป็นภาพยนตร์ที่อยู่ในกระแสใหม่ดังกล่าวมาศึกษา ทั้งนี้ โดยได้ขอคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญในแวดวงการวิจารณ์ภาพยนตร์ได้แก่ อาจารย์กิตติศักดิ์ สุวรรณโกสิน ซึ่งท่านเห็นว่า ภาพยนตร์ดังกล่าวเหล่านี้มีความครอบคลุมและชัดเจนในด้านการใช้อาหารมาเป็นตัวสื่อความหมายหรือเป็นองค์ประกอบสำคัญในการพัฒนาของเรื่อง และจากการชมภาพยนตร์ทั้ง 9 เรื่องเป็นเวลาพอสมควรในเบื้องต้น ผู้วิจัยได้มองเห็นถึงลักษณะหรือองค์ประกอบบางอย่างที่ภาพยนตร์เหล่านี้มีอยู่ร่วมกันซึ่งอาจทำให้เป็นไปได้ที่จะจัดภาพยนตร์ดังกล่าวเข้าไปในภาพยนตร์แนวใหม่แนวเดียวกันได้ต่อไป กล่าวคือ การกำหนดให้ตัวละครเอกในเรื่องไม่ว่าชายหรือหญิง ประกอบอาชีพหรือมีหน้าที่รับผิดชอบดูแลเกี่ยวกับอาหารการกินให้กับตัวละครอื่น ๆ และนอกจากตัวละครเอกซึ่งเป็นจุดสนใจของเรื่อง จะมีวิถีชีวิตเกี่ยวข้องกับเรื่องอาหาร โดยจะปรากฏในฉากที่เกี่ยวกับอาหารการกินอยู่เกือบตลอดเวลาแล้ว เขายังได้ดึงเอาวิถีชีวิตของตัวละครอื่น ๆ เข้ามาเกี่ยวข้องด้วยโดยอาศัยอาหารเป็นตัวเชื่อมโยง ไม่ว่าจะโดยเจตนาหรือไม่ก็ตาม ซึ่งจะทำให้เกิดเหตุการณ์เรื่องราวต่าง ๆ ขึ้น นอกจากนี้ ในฉากสำคัญ ๆ ของเรื่องซึ่งนำไปสู่การสื่อแนวคิดหลัก (Theme) ให้กับผู้ชมก็จะเกิดขึ้นในฉากที่เกี่ยวข้องกับอาหาร ไม่ว่าจะเป็นฉากการปรุงหรือประกอบอาหาร ฉากที่ตัวละครร่วมกินอาหารด้วยกัน หรือแม้แต่ฉากการซื้อขายอาหาร และในภาพยนตร์ส่วนใหญ่ อาหารหรือกิจกรรมที่เกี่ยวกับอาหารยังมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาของเรื่องอีกด้วย นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้สังเกตเห็นว่า การเลือกใช้อาหารบางอย่างมาประกอบในบางฉากหรือบางตอนของเรื่อง โดยมีการจับภาพอาหารในลักษณะที่แสดงให้เห็นรายละเอียดหน้าตาของอาหารและให้ตัวละครกล่าวเน้นย้ำถึงชื่อของอาหารเฉพาะอย่างนั้น น่าจะเป็นความตั้งใจของผู้สร้างมากกว่าที่จะให้อาหารเป็นแค่ส่วนประกอบหนึ่งในฉาก ทำให้ผู้วิจัยตั้งข้อสันนิษฐานไว้ว่า อาหารแต่ละอย่างที่เลือกมาใช้ก็น่าจะมีความหมายบางอย่างทางวัฒนธรรมติดมากับตัวอาหารด้วยซึ่งเป็นเหตุผลที่ผู้สร้างหยิบยกเอาอาหารดังกล่าวมาใช้ให้สอดคล้องเชื่อมโยงถึงสิ่งที่ต้องการจะนำเสนอในบางฉากบางตอนของเนื้อเรื่อง ถ้าจะเทียบกับตัวอย่างของอาหารที่มีความหมายทางวัฒนธรรมของไทยเพื่อให้เกิดความเข้าใจมากยิ่งขึ้น ก็อาจเห็นได้จากความเชื่อของคนไทยดั้งเดิมว่าไม่ให้ใช้ขนมจีนเลี้ยงแขกหรือในงานสวดศพเพราะเส้นขนมจีนแสดงนัยยะถึงการเชื่อมโยงผูกพันต่อเนื่องกันไปไม่มีที่สิ้นสุด หรือการใช้ขนมบางอย่างซึ่งมีชื่อที่แสดงความหมายดี ๆ ในงานที่เป็นมงคล เช่น ขนมทองเอก ทองม้วน ฝอยทอง (ศรีสมร คงพันธุ์, สัมภาษณ์, 3 กรกฎาคม 2540) อย่างไรก็ตาม เนื่องจากภาพยนตร์ที่ใช้อาหารเพื่อสื่อความหมายที่นำมาศึกษานั้น เป็นภาพยนตร์จากต่างประเทศถึง 8 เรื่องและมีภาพยนตร์ไทยเพียงเรื่องเดียว ดังนั้น ในการวิจัยครั้งนี้จึงจำเป็นต้องอาศัยข้อมูลทางด้านวัฒนธรรมของอาหารในภาพยนตร์ซึ่งมีที่มาจากวัฒนธรรม

ต่าง ๆ กันมาประกอบการวิเคราะห์เพื่อทำให้เกิดความเข้าใจอย่างถูกต้องลึกซึ้งถึงความหมายจาก ค่าวบท (Text) ของภาพยนตร์ที่มีการใช้อาหารเป็นองค์ประกอบสำคัญในการสื่อความหมาย และการวิจัยครั้งนี้จะกระทำโดยอาศัยกรอบแนวคิดที่ว่า กินอย่างไรเป็นอย่างนั้น หรือ You are what you eat ที่กล่าวไว้ว่า อาหารและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับอาหารสามารถบ่งบอกถึงลักษณะนิสัย อารมณ์ ความรู้สึกนึกคิด โลกทัศน์ ความเชื่อบางอย่าง ภูมิหลังทางครอบครัว และสถานภาพทางสังคมและ เศรษฐกิจของผู้ที่กินหรือปรุงอาหารได้ กรอบแนวคิดที่ว่านี้มีที่มาจากกฎว่าด้วยการสัมผัส (Law of Contagion) ซึ่งเป็นที่เชื่อถือและรู้จักกันอย่างแพร่หลายในหมู่วัฒนธรรมพื้นบ้านจากหลาย ๆ สังคม หลักการโดยสรุปของกฎว่าด้วยการสัมผัสก็คือ เมื่อของสองสิ่งมาสัมผัสกัน ของสิ่งหนึ่ง สามารถที่จะถ่ายทอดหรือส่งผ่านคุณลักษณะบางอย่างไปสู่ของอีกสิ่งได้ และผลจากการสัมผัสนั้น จะคงอยู่ต่อไปแม้ว่าการสัมผัสนั้นได้สิ้นสุดไปแล้วก็ตาม (Rozin and Nemeroff, 1990) กฎดังกล่าว จึงมีความเกี่ยวข้องกับเรื่องของการกินตรงที่ว่า พฤติกรรมการปรุงและการกินอาหารถือได้ว่าเป็นการสัมผัสในรูปแบบหนึ่งนั่นเอง

ในงานวิจัยชิ้นนี้ ผู้วิจัยจะศึกษาวิเคราะห์กลวิธีในการใช้อาหารเพื่อสื่อความหมายใน ภาพยนตร์ เพื่อให้เกิดความเข้าใจในความหมายของค่าวบท (Text) ของภาพยนตร์ และวิเคราะห์ แยกแยะองค์ประกอบในภาพยนตร์แต่ละเรื่อง หลังจากนั้น ผู้วิจัยจะนำผลการศึกษาที่ได้ทั้งสอง ส่วนมาวิเคราะห์เปรียบเทียบในภาพรวม ซึ่งจะช่วยให้เข้าใจถึงธรรมเนียมแบบแผนและ โครงสร้าง พื้นฐานที่เป็นลักษณะเฉพาะร่วมกันที่ภาพยนตร์ทั้ง 9 เรื่องอาจจะมีอยู่ร่วมกัน อันจะนำไปสู่การ ตอบคำถามว่า ภาพยนตร์ที่ใช้อาหารเพื่อสื่อความหมายทั้ง 9 เรื่องสามารถจะจัดเข้าไว้ในกลุ่มของ ภาพยนตร์แนวใหม่แนวเดียวกันซึ่งจะเป็นที่รู้จักแพร่หลายต่อไปในอนาคตได้หรือไม่ ดังนั้น การ วิจัยครั้งนี้จึงน่าจะเป็นประโยชน์กับแวดวงการศึกษาและการวิจารณ์ภาพยนตร์ เพราะถือได้ว่าเป็น ก้าวแรกในการศึกษาถึงภาพยนตร์ที่มีธรรมเนียมแบบแผนและ โครงสร้างพื้นฐานที่แตกต่างออกไป จากภาพยนตร์แนวหลัก ๆ ที่มีอยู่แต่เดิม และจะเป็นการให้เกณฑ์และแนวทางมาตรฐานที่จะเป็น ประโยชน์ในการนำไปศึกษาพิจารณาภาพยนตร์ที่มีลักษณะการสื่อความหมายเช่นเดียวกันนี้ที่ จะเกิดขึ้นต่อไปในอนาคต นอกจากนั้น ยังเท่ากับเป็นการจุดประกายความสนใจต่อพัฒนาการอีก ชั้นหนึ่งของผู้สร้างภาพยนตร์ที่พยายามแสวงหาแนวทางในการสร้างสรรค์ผลงานทางวัฒนธรรมใน ลักษณะใหม่ ๆ

ปัญหานำวิจัย

1. ในภาพยนตร์ที่นำมาศึกษา อาหารสามารถมีบทบาทในการสื่อความหมายได้อย่างไรบ้าง
2. ภาพยนตร์ที่นำมาศึกษามี ธรรมเนียมแบบแผนและ โครงสร้างพื้นฐานที่เป็นลักษณะเฉพาะร่วมกันอย่างไรบ้าง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อให้ทราบถึงกลวิธี ในการใช้อาหารเพื่อสื่อความหมายในภาพยนตร์ที่นำมาศึกษา
2. เพื่อให้เข้าใจถึงธรรมเนียมแบบแผนและ โครงสร้างพื้นฐานที่เป็นลักษณะเฉพาะร่วมกันของภาพยนตร์ที่นำมาศึกษา

ขอบเขตของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้คัดเลือกภาพยนตร์จำนวน 9 เรื่องมาศึกษา โดยภาพยนตร์แต่ละเรื่องมีความชัดเจนในแง่ของการนำเอาอาหาร ซึ่งในที่นี้หมายความครอบคลุมทั้งอาหารที่หมายถึงตัวอาหารโดยตรงและกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับอาหาร ไม่ว่าจะเป็นการปรุงหรือประกอบอาหาร การกินอาหาร การซื้อขายอาหาร วิธีการมองความสำคัญของอาหาร หรือแม้แต่พฤติกรรมและบทสนทนาในระหว่างเวลาอาหารมาใช้เพื่อสื่อความหมายในเรื่อง หรือมีการใช้อาหารเป็นองค์ประกอบสำคัญในการพัฒนาของเนื้อเรื่อง ภาพยนตร์ทั้ง 9 เรื่องที่นำมาศึกษามีที่มาจากวัฒนธรรมทางด้านอาหารการกินที่แตกต่างหลากหลายกันไป ดังนี้

1. Tampopo (Japan, 1986)
2. Babette's Feast (Denmark, 1987)
3. ฉลุย 1 (2531)
4. The Cook, the Thief, His Wife and Her Lover (Netherlands/France, 1989)
5. Like Water for Chocolate (Mexico, 1992)
6. The Scent of Green Papaya (Vietnam/France, 1993)

7. Eat Drink Man Woman (Taiwan, 1994)
8. The Last Supper (U.S.A., 1995)
9. Big Night (Italy, 1996)

ข้อสันนิษฐาน

1. การนำเสนออาหารบางอย่างในบางฉากหรือบางตอนของภาพยนตร์เป็นการเลือกใช้อย่างเฉพาะเจาะจง โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อต้องการสื่อสารความหมายบางอย่างกับผู้ชม ทั้งนี้เนื่องจากอาหารย่อมมีความหมายทางวัฒนธรรมที่ติดมาด้วย และความหมายดังกล่าวจะมีความเกี่ยวพันเชื่อมโยงกับสารที่ผู้สร้างต้องการสื่อกับผู้ชมในฉากหรือตอนหนึ่ง ๆ ในภาพยนตร์

2. คนเรากินอะไรก็เป็นอย่างนั้น กล่าวคือ อาหารและกิจกรรมที่เกี่ยวกับอาหารสามารถบ่งบอกถึงลักษณะนิสัย อารมณ์ความรู้สึกนึกคิด โลกทัศน์ ความเชื่อบางอย่าง ภูมิหลังทางครอบครัว และสถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจ ของผู้ที่ปรุงและกินอาหารได้

3. ผู้ที่ปรุงอาหารซึ่งอยู่ในฐานะผู้ส่ง (Source) สามารถที่จะถ่ายทอดสาระ (Essence) บางอย่าง ซึ่งอาจจะเป็นคุณสมบัติทางจิตวิทยาและรูปธรรมหรือความตั้งใจบางอย่างไปสู่ผู้ที่กินอาหารซึ่งอยู่ในฐานะผู้รับ (Recipient) ได้ โดยใช้อาหารที่ปรุงเป็นตัวสื่อกลาง (Medium) ซึ่งจะไปตามหลักการจากกฎว่าด้วยการสัมผัส

4. ภาพยนตร์ที่นำมาศึกษามีธรรมเนียมแบบแผนและโครงสร้างพื้นฐานที่เป็นลักษณะเฉพาะตัวร่วมกันซึ่งทำให้สามารถจัดเข้าไว้ในกลุ่มของภาพยนตร์แนวใหม่แนวเดียวกันได้

นิยามศัพท์

อาหาร

หมายถึง อาหารทุกประเภท รวมไปถึงของหวานและเครื่องดื่มต่าง ๆ ทั้งที่ปรากฏพบเห็นได้ในมื้ออาหารปกติและที่พบได้ในโอกาสพิเศษ เช่น ในงานเลี้ยงฉลองแต่งงานหรือในงานเลี้ยงสังสรรค์อื่น ๆ ที่ปรากฏในภาพยนตร์ นอกจากนั้น อาหารในที่นี้ ยังหมายความรวมถึงกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับอาหาร ไม่ว่าจะเป็นการปรุงหรือประกอบอาหาร การกินอาหาร การซื้อขาย

อาหาร วิธีการมองความสำคัญของอาหาร ตลอดจน พฤติกรรมและบทสนทนาในระหว่างเวลาอาหาร

ภาพยนตร์คัดเฉพาะเรื่อง

หมายถึง ภาพยนตร์จำนวน 9 เรื่องที่คัดเลือกมาศึกษาในงานวิจัยชิ้นนี้ เนื่องจากมีความชัดเจนในการใช้อาหารเพื่อสื่อความหมายในเรื่อง หรือมีการใช้อาหารเป็นองค์ประกอบสำคัญในการพัฒนาของเนื้อเรื่อง ภาพยนตร์ทั้ง 9 เรื่อง ได้แก่ Tampopo, Babette's Feast, ฉลุย 1, The Cook the Thief His Wife and Her Lover, Like Water for Chocolate, The Scent of Green Papaya, Eat Drink Man Woman, The Last Supper และ Big Night

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย

1. งานวิจัยนี้จะประโยชน์ในทางวิชาการเกี่ยวกับภาพยนตร์เนื่องจากเป็นงานวิจัยชิ้นแรกที่ศึกษาถึงกระแสของภาพยนตร์ที่มีแบบแผนโครงสร้างที่ต่างออกไปจากแนวของภาพยนตร์ที่มีอยู่แต่เดิม ซึ่งอาจจะเป็นที่รู้จักแพร่หลายมากขึ้นต่อไปในอนาคต นั่นก็คือ ภาพยนตร์ในแนวอาหาร
2. งานวิจัยนี้เป็นประโยชน์ต่อวงการวิจารณ์ภาพยนตร์เนื่องจากการให้แนวทางหรือแบบแผน โครงสร้างที่จะสามารถใช้เป็นมาตรฐานหรือเกณฑ์ประกอบการพิจารณาองค์ประกอบเฉพาะในภาพยนตร์แนวใหม่ที่มีการใช้อาหารเพื่อสื่อความหมายได้
3. งานวิจัยนี้จะเป็นแนวทางหนึ่งให้กับผู้สร้างภาพยนตร์อื่น ๆ ในการหยิบยกเอาเรื่องของอาหารการกินมาช่วยในการสื่อความหมายในภาพยนตร์ โดยเฉพาะในวงการภาพยนตร์ในเมืองไทย ทั้งนี้ เนื่องจากคนไทยก็มีวิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องผูกพันกับการกินเป็นสำคัญไม่แพ้ชาติอื่น ๆ
4. งานวิจัยนี้สามารถใช้เป็นแนวทางสำหรับผู้รับสารที่ยังไม่คุ้นเคยกับภาพยนตร์ที่ใช้อาหารเพื่อสื่อความหมาย อันจะช่วยให้ผู้รับสารมีความเข้าใจถึงความหมายในภาพยนตร์ได้ดียิ่งขึ้น ทำให้ผู้รับสารรู้ว่า สามารถจะพิจารณาหรือชื่นชมองค์ประกอบเฉพาะอะไรได้บ้างจากภาพยนตร์ลักษณะดังกล่าว และสามารถพัฒนาความคาดหวังที่มีต่อภาพยนตร์ได้